

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2014 жылда 20 ноябрьде чыгъарылгъан 241-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген къауумуна тозетиуле кийириуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «б» пунктунда тийишлиликде бегим этеме:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны «Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну энчи къаууму юсюнден» 2014 жылда 20 ноябрьде чыгъарылгъан 241-УГ номерли Указы бла къабыл кёрюлген къауумуна былай тозетиуле кийирирге:

а) Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну къауумуна къошаргъа:

Карданов Мурат Наусбиевични – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасарын;
б) Ахохов Таймураз Борисовични къуллугъун жангыдан былай жазаргъа: «Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасарын»;
в) З.А.Лиховну Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну къауумундан кетерирге.

2. Бу Указ анга къол салынган күнден башлап күчюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю. КОКОВ
Нальчик шахар, 2017 жыл 26 июль, №108-УГ

Жыйылыуну повесткасында - бек керекли вопросла

КъМР-ни Правительствосуну кезиулю жыйылыуунда келир жылда къырал ырыскыны приватизациясыны прогноз планы сюзюлгенди эмда «КъМР-де саулык саклауну айнытуу» къырал программагъа тюрлениуле этилгенди. Битеу да бирге министрлени кабинетни 15 бегимни бла буйрукъну проектлерин сюзюп, къабыл кёргенди. Кенгешни Правительствону Председатели Мусукланы Алий бардыргъанды. Анга КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы Мухамед Кодзоков да къатышханды.

Повесткагъа кечерден алгъа уа Алий Тахирович Правительствону къауумунда тюрлениуле бла шагъырей этгенди. КъМР-ни Башчысыны Указына тийишлиликде Таймураз Ахохов премьер-министри биринчи орунбасарына салынганды. Ол мындан ары да социал сферада болумну

тintiуге жууаплы боллукъду. «Андан сора да, ол федерал целевой программала, республика бла этилген келишимле къалай толтурулгъанларына къарарыкъды. Власть органа барысы да аланы къалай тамамлагъанларын Таймураз Борисовичге билдирирге керекдиле», -дегенди.

Олимпиадалы чемпион Мурат Карданов да къошулганды Правительствону къауумуна. Ол Парламентде Спорт эм туризм жаны бла комитетге башчылыкъ этип тургъанды, энди уа КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасарына салынганды. Мусукланы Алий билдиргенича, ол спорт, культура, Граждан обществовону институтлары бла байламлыкъланы айнытуу эм миллетлени ишлери жаны бла управленианы эмда КъМР-ни халкъларыны культура хазнасын сакълау жаны бла управлениасыны ишлерине къарарыкъды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къурулуш

Лашкутада маданият юй боллукъду

Аны къурулушу башланганды. Тегереги-башы жарашдырылгъанды, участкадан уллу ташла кетерилгенди. Къабыргалары къалана турадыла, аланы жанларына бла мойюшлерине раствор къуярча хазырлануы ишле бошалгъандыла.

Лашкутадагъы маданият юй бир къатлы боллукъду. Ичин-

де отоуланы бийикликлери уа 4-5 метрге жетерикдиле. Ол саулай да 428,7 квадрат метр жерни аллыкъды. Анда фойе, гардероб, санузелле, котельня, электроцит, администрация, 200 жери болгъан залы, ол санда эстрадады эмда артистле тургъан отоула боллукъдула.

Бизни корр.

ЭЛ МЮЛК

Жайлыкъллада - къызыу кезиу

Къабарты-Малкъарны жайлыкълары битеу да 140 минг гектар жерни аладыла. Алада бююнлюкде 90 минг чакълы мал кечинеди. Быйыл ол тийреледе 2610 тонна сют эмда 770 тонна эт чыгъарылгъанды. Оз-

гъан жыл бла тенгледиргенде, ёсюм 35 процент болгъанды.

Республикада юйор малчылыкъгъа субсидияла бла себеплик этген программа да бардырыладыла. Алагъа эмда, саулай алып айтханда,

эл мюлк кооперацияны айнытуугъа быйыл 180 миллион сом болушлукъгъа берилгенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

«Аушигерге» - юч жулдуз

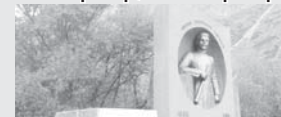
3 бет

Жюрекли эки жаш бла чыдамлы онжыллыкъ Алийчик

4 бет

Айтхылыкъ алим, топограф, этнограф

9 бет

Анабызны гыржыны

11 бет

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГУ

«Угга барыуу эмда учулу къайлыкъланы сакълауу юсюнден, дагыда Россей Федерацияны бир-бир законодательный актларына тюзетиуле кийириуу юсюнден» Федерал законун 24-чю статьясыны 3-чю кесегине тийишлиликде Россей Федерацияны Табигъат байлыкълары эмда экология министрствосуну «Учулу къайлыкъланы хайырлануу бек аз ёлчечин тохташдыруу юсюнден» 2017 жылда 23 июньдан 04-15-29/16368-чи номерли письмосун бла Къабарты-Малкъар Республиканы Табигъат байлыкълары эмда экология министрствосуну

эксперт комиссиясыны къурауу, эколога экспертизасын къабыл кёрюу юсюнден 2017 жылда 2 июньда чыгарылган 221/ОД номерли буйругун эсге алып:

1. Къабарты-Малкъар Республиканы учулу къайлыкъларын хайырлануу 2017 жылны 1 августундан башлап 2018 жылны 1 августуна дери кезиуге кёргозюлген бек аз ёлчечин къабыл кёрюрге.

2. Бу буйрукъ къалай толтурулганына контроль этюуну Къабарты-Малкъар Республиканы табигъат байлыкълары эмда экология министри Шауаланы Пагону жашы Илиясны боюнуна салырга.

Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы
Нальчик шахар, 2017 жыл 28 июль, №82-РГ

Ю. КОКОВ

Къабарты-Малкъар Республиканы
Башчысыны 2017 жылда 28 июльда чыгарылган
82-РГ номерли буйругу бла къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы учулу къайлыкъларын 2017 жылны 1 августундан башлап 2018 жылны 1 августуна дери кезиуге хайырлануу бек аз ёлчечи*

№	Учу жерле	Кавказ жугъутур (бир жылдан уллу) (саны)
1.	«НГООХ» ФГБУ-ну 1-чи номерли учу участкасы (Зольск район)	7
2.	«НГООХ» ФГБУ-ну 4-чю номерли учу участкасы (Элбрус, Чегем районла)	91
3.	«НГООХ» ФГБУ-ну 5-чи номерли учу участкасы (Черек район)	10
4.	«НГООХ» ФГБУ-ну 6-чы номерли учу участкасы (Лескен, Урван, Черек районла)	18
5.	Элбрус районну барысы да хайырлануу боллукъ учу участкалары	3
6.	Чегем районну барысы да хайырлануу боллукъ учу участкалары	2
7.	Черек районну барысы да хайырлануу боллукъ учу участкалары	3
8.	Черек районну «Ин-Тур» учу участкасы	15
9.	Черек районну «Уштулу» учу участкасы	5
Битеу ёлчечи		154

*Энчи халда сакъланган федерал магъаналы учулу къайлыкъланы къошмай.

Табигъат

Бууланы алгыннгы санын къайтарырга

Къабарты-Малкъарда бууланы санын кёбейтиуну мадарларын этедиле. Республикага аладан бешисин келтиргендиле. Нальчикни учу мюлкюнден билдиргенлерине кёре, жаныуарла шёндю бегитилген жерде карантинде турадыла. Бир айдан ала сакъланган,

алай кенгирек жерге жиберилдиле.

Республикада бууланы озгъан ёмюрню башында окуна жокъ этгендиле. Ала санын алгыннгы санын къайтарыу ючюн, кийиклени уггай, ёсдюрюлген бууланы келтиредиле.

Жыйылыуу повесткасында - бек керекли вопросла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Дагыда Алий Тахирович Финансла министри эмда Май районну администрациясыны башчысы къулулкъларын **Елена Лисун** эмда **Сергей Евтушенко** толтурулкъларын айтханды. «Сизге салынган борчланы бет жарыкълы тамамларсыз деп ышанама», -дегенди ол.

Ызы бла повесткага кёчгендиле. Биринчиден, 2018 жылда къырал ырысыны приватизация планы сюзюлгенди. Жер эм къырал ырысы жаны бла министр **Тимур Ошхуну** айтханына кёре, анда бир объект барды - «Родина» кинотеатр. «Ол сатылса, къырал казнага 19 миллион сом тошериги белгиленди. Андан сора да, келир жылны приватизация планына быйыл хайырлануу къланган объекте да къошулулдула», -дегенди ол.

«Водогрязелечебница» «Нальчик» курортни иелигинден республикага берилгенди. Тимур Ошхуну, ол жаны бла бегим бла шагъырей эте, анда санатор-курорт ара къурауу планна билдиргенди. Андан сора да, Москва шахарны иелигинден Нальчикде Пирогов атлы орамда 2-чи номерли мекам да Къабарты-Малкъарны иелигине хакъсыз берилгенди.

«Къабарты-Малкъарда саулу къаулауу айнтыу» къырал программага тюзетиуле къабыл кёрюлгендиле. Саулу къаулауу министр **Светлана Расторгуеваны** айтханына кёре, республикалы бюджетден 197 миллион сом бёлунгенди. «Ахча перинатал араны битдирип, аны хайырлануу бериге къораттылкъды», -дегенди министр.

Кенгешде тюрлул эм жашау журт-коммунал мюлк жаны бла бегимлени уллу къаууна къаралганды. Ол санда «КъМР-ни жамауатын жашау журтла эм коммунал жумушла бла жал-

чытыу» къырал программага тюрлениуле кийирилгендиле. Къурулуш, ЖКХ эм жол мюлк министр **Вячеслав Кунижев** билдиргенди, анда сёз программада белгиленген ёлчелеге жетишир ючюн муниципалитетлеге субсидияла бёлуюну низамыны юсюнден барады.

Дагыда «КъМР-де транспорт системаны айнтыу юсюнден» къырал программа да тюзетилгенди. Вячеслав Хаждаловични айтханына кёре, ол муниципал программада бла келишдирилгенди. Тюзетиуле тийишлиликде жолланы тапландырууга ахча юч къауумга юлешинип бериллики: жангыртуу ишлеге, капитал ремонтха эм муниципал жол фондланы толтурууга. 2017 жылда жолда жоруюну къоркъузулгун игилендирилгенди.

Министрлени кабинет 2016 жылда 21 ноябрьде къабыл кёрюлген 200-ПП номерли бегимге тюзетиуленди да тинтгенди. Анда сёз кёп къатлы юлени тынгылы жангыртуу юсюнден барады. Вячеслав Кунижев билдиргенди, къысха болжаллы программаны тизмесине Нальчикде, Майскийде эм Прохладныйде алты объект къошулганды. «Бююнюлукде къысха болжаллы программага 42 объект киреди, ала ны жангыртууга 109 миллион сом керекди», -деп аныглатханды ол.

2016 жылда 13 октябрьде Яникойда болган КТО-дан сора ырысхаларын тас этген юч юйюрге 50-шер минг сом берилди. Ол жаны бла бегим бла РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управленясыны таматасыны экинчиси **Апполаны Хасан** шагъырей этгенди.

Республиканы Правительство суну табигъат къыйынлыкълардан сакъланыу эм ала ны хатарларын кетериу жаны бла резерв фондундан Черек сууну жагъасын кюлеу жумушлага миллион сом бёлунди. Апполаны Ха-

саны айтханына кёре, ол санда Тебен Черекни тийресинде бедженни (дамба) тапландырууга 500 минг сом къораттылкъды. Къланган ахча уа Ушигер элде Черекни жагъасын кюлеуге бериллики.

Кенгешде 2030 жылга дери къырал культура политиканы стратегиясында белгиленген жумушланы 2017-2018 жылда КъМР-де тамамлауу планы да тинтилгенди. Россейге урунуу визала бла келген тыш къыраллы ишле КъМР-де керек болганларын бла къланганларын тереуу жаны бла комиссияны къаууу да жангыртылганды. «КъМР-де аманыкъланы профилактикасы эмда жамауат низамыны бла къоркъузулукъну кюлеу» къырал программага тюзетиуле да кийирилгендиле.

Правительство хар жыйлыуунда да «Единая Россия» политика партияны башламчылыгы бла тамамланган «Гитче шахарланы парлары», «Жер-жерли маданият юй» эм «Городская среда» программала Къабарты-Малкъарда къалай толтурулганын сюзереу келишген эдиле. Ала ны жашауда бардырууга жууаплы къулулкъланы айтханына кёре, жумушланы асламы болжаллы чеклеринде толтуруладыла. Жаланда Хушто-Суртда бла Кёнделенде маданият юйлени къурулушлары графикден бир кесек арха къаладыла. Болсада, Вячеслав Кунижевни айтханына кёре, чырмаулары кетериу жаны бла мадарла толтуруладыла.

Тырынууде эм Бахсанда парклары жангыртуу жаны бла ишленди да заманында бошарга белгиленди. Алада конкурс ишле бардыруугандыла. Жыйылыуда «Эллене ышангылы айнтыу» федерал программа къалай тамамланганына да къаралганды

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Кенгеш

Электрон амал - тынчы, къыйматлыгы

РФ-ни Эл мюлк министрствосунда талай кюн алгга регионла бла видеоконференция халда селектор кенгеш бардырылганды. Анга КъМР-ни Правительство суну Председателини биринчи орунбасары - эл мюлк министр Сергей Говоров, республиканы Ветеринария управлениясыны таматасы Аслан Арамисов, министри орунбасары Махраил Шетовда къатышхандыла, деп билдиргендиле ведомствону пресс-службасындан.

Кенгешде ветеринарияда сертификациялауу электрон амал бла тамамлауу онглары сюзюлгендиле. РФ-ни Эл мюлк министри орунбасары Джамбулат Хатуов, аны магъаналыгынын энчи белгилеп, регионлада бу системаны болжалындан кеч къалмай хайырлануу башларга кереклисин чертенди.

Министерствону буйругу бла ветеринария бла байламлы до-

кументлени къагытда уггай, электрон халда жарашдыруу жаны бла жорукълары былтыр окуна къабыл этилген эдиле. Жыйылыуда айтылганыча, республикалы Управленияда аны бла байламлы иш селеймейди, ол санда специалистлени юйре-

тиу да къолга алынганды. Алай электрон халда жарашдыруу жаны бла жорукълары былтыр окуна къабыл этилген эдиле. Жыйылыуда айтылганыча, республикалы Управленияда аны бла байламлы иш селеймейди, ол санда специалистлени юйре-

УБАШЛАНЫ Мурат.

СОЛУУ

«АУШИГЕРГЕ» - ЮЧ ЖУЛДУЗ

Черек районда Аушигерде элли атын жюриоткен кьонакь юй «Юч жулдузлу» даражага тийишли болганды. Ол жылы суула чыкьган талада орналынды, кеси да чекленген жууаплыгы болган «Кьаншао» общественукьуду. Кьабарты-Малкьарда бу мекам юй сынауладан биринчи болуп этгенди. Анга себепликни районну администрациясы да этгенди. Анда онбеш оту барды, аланы хар бири да биринчи категорияга келишеди.

Кьонакь юйлени квалификациялау жаны бла эксперт Елена Кумахова айтханнга керэ, тинтиуле бардырган комиссияны кьауумуна киргенле барысы да «Аушигерни» шендююгу излемлеге келишгенне санагандыла. журт, аны тегереги, техника керекле бла жалчылгынынган, санитар болуму, жамауат аслам жыйылган жерле эмда ашхана, анда ишлегенле да Россей Федерацияны Культура министрствосуну 2017 жылда 11 июльда чыгарылган 1215-чи номерли буйругьунда тохташдырылган жорукьлагьа керэ кьуралыпдыла эмда сайланылдыла.

«Аушигер» энди Россейни баш-

ха регионларыннан бери солургьа, иш бла да келгенлени эмда жолочуланы алып башлагьанды. Черек районну администрациясы башха кьонакь юйле да алай бийик даражага жетерле деп шынады. Нек дегенде сынауладан этмегенле ишсиз кьалыргьа кьоркьуу барды.

Кьонакь юйлени иелери, объектлери шендююгу излемлеге келишгенлерини юсюнден сертификат алып ючюн Кьабарты-Малкьарны сертификация эм каче-

ство жаны бла арасына барыргьа боллукьдула. Ол КьМР-ни Курорт-ла эм туризм министрствосуну классификация тохташдыруу жаны бла энчи органыды. Аны адреси былайды: 360017, КьМР, Нальчик шахар, Киров атлы орам, 13; телефон номерле 8 (8662) 74-10-20, 74-29-92

БЭЗЮЛАНЫ Залина.

СУРАТДА: Кьонакь юйюно иесине сертификаты Елена Кумахова береди.

Оноу

Жангы студентлеге болушур умутда

Кьабарты-Малкьар кьырал аграр университетде хунерли абитуриентлени кеслерине чакьырып умутда быйыл биринчи курсда окьурукь студентлеге быллай стипендияла телерге оноу этилгенди:

- 1) Битеуроссей эмда халкьла аралы олимпиадала хорлагьанлагьа – 10000 сом;
- 2) «Управление качеством» эмда «Теплоэнергетика и теплотехника» факультетлеге киргенлеге, кеслери да ЕГЭ-ден 170 эм андан

аслам балл алганлагьа – 5000, 180 эм андан аслам балл алганлагьа уа – 7500 сом;

- 3) «Строительство», «Землеустройство и кадастры» эмда «Эксплуатация транспортно-технологических машин и комплексов» факультетлеге киргенлеге, ЕГЭ-ден 165 эм андан аслам балл алганлагьа – 5000, 175 эм андан аслам балл алганлагьа уа – 7500 сом.
- 4) «Агрономия», «Агроинженерия», «Садводство», «Технология

производства и переработки сельскохозяйственной продукции», «Зоотехния», «Ветеринарно-санитарная экспертиза», «Лесное дело», «Природообустройство и водопользование», «Продукты питания из растительного сырья», «Технология продукции и организация общественного

питания» эмда «Ветеринария» усталыкьлагьа окьурукьлагьа, ала ЕГЭ-де алган баллары 160-дан аз болмаса – 5000, 170 эм андан аслам болса уа – 7500 сом. Университетден билдиргенлерине керэ, былай стипендияла биринчи аттестацияга дерителенип турлукьдула.

Бизни корр.

ХАЛ

Паркны ишчилери жерлеринде кьаллыкьдыла

Алай оноуну Нальчикни прокуратурасы «Культура эм солуу парклары биргиую» автоном учрежденияны (АУ «ОПКиО») генеральный директоруну орунбасары Муса Чемазиковну заявлянысына керэ этгенди. Анда ол алгьаракьда шахар администрацияны башчысы Арсен Алакаев чыгарган эки бегим законнга бузукьлыкь этгенлерини юсюнден сагьынылган кьырал махкемеге тарыкьган эди.

Арт эки-юч айда Нальчикни ара паркы бла байламлы кьужур ишле кеплени кьайгы этдиределе. Аны юсюнден республиканы бир-бир асламлы информация органлары билдире да турдыла. Битеу кьауьга уа апрельде ара шахарны мэри Арсен Алакаев «ОПКиО» автоном учреждениядан мюлкю сыйырууну эм аны ишин тохтаутуну юсюнден бегимле чыгаргьандан сора башлангьанды. Алагьа керэ, паркны 17 миллион 651 минг сомгьа жетген

ырыхсысын «Нальчик шахарны аттракционлары» ООО-га этдюргенди. Багьасын да аны, нек эсе да, 1 миллион 358 минг сомгьа тьошюрюп. Дагьыда жузле бла адамлагьа ишсиз кьалыргьа кьоркьуу бар эди.

Муса Чемазиков кесини заявлянысында мюлкю бирден бирге этдюрген кезиуде законнга бузукьлыкьла этилгенди да белгилегенди. Алай бла Нальчикни прокуратурасы, тинтиуле бардырып, мэр Арсен Алакаев чыгарган бегимле Россейни законларына бузукьлыкь этгенлерин тохташдыргьанды эм кьысха заманны ичинде аланы кетерирге деп белгилегенди. Аны бла бирге паркда урунуп келген 260 адамны да ишлеринден кьыстаргьа киши эркин боймагьаны да эсертгенди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Шимал Кавказ кюн сайын

Кьошакь квота изленеди

Быйыл Россейден Мекькьа бла Мединага хаж кьылыргьа барлыкьлагьа тохташдырылган квота артыгы бла окьуна толтурулгьанды. Аны юсюнден хаж кьылыгьа барыуну кьурау ючюн жууаплы болган Магомед Гамзиев «Кавказ.Реалии» информация агентствого билдиргенди.

Ол айтханнга керэ, Сауд Аравия Россейге 20 минг адамга жер белгенди, алай сыйлы жерлеге барыргьа суйгенле уа андан 3 мингге кеп болгьандыла. «Ол себепден Сауд Аравиядан кьошакь квота тилегенбиз, алай алыкьа жууап келмегенди», - дегенди ол.

Келишимлени бегитирикдиле

РФ-ни Президентини СКФО-да толукь эркинликке келечиси Олег Белавенцев Кьарачай-Черкесде жон жарашдыруучу «Квест-А» фабрикада болгьанды. Республиканы башчысы Темурзэлы Рашит бу предприятие инвестиция проектни хайырындан жаратылгьанын, жюнюн башдан аякь кеси жарашдырган – халы ийрген эмда абери эшген – Россейде жангыз болгьанын айтханды.

Фабрика бла бирге ишлерге суйген предпринимательле кепдюле. Бу кюнледе Кьрымны бла Кьарачай-Черкесни араларында келишимге кьол салыргьа хазырлана турдыла.

«Бачама» ючюн - элли сом

Ставрополь крайны Иноземцево шахарында

Сталинни сураты бла «Вожь» деген лимонад чыгарып башлагьандыла. Алай рекламга адамланы кез кьарамлары бирча болмагьанды. Аны терслегенлени араларында бачаманы кьатында ол зорлукь сынатханланы суратларын да салыргьа керекди дегенле болгьандыла.

Ингушетияны тарыхындан - биринчи окьуу китап

Ала регионну школларына быйылны окьуу жылында тьошерикдиле. Бусагьатда аланы 50 мингден артыгы чыгарылгьанды. «Алай китапны биз биринчи керэ басмалайбыз. Аны республиканы алимлери сау юч жылы ичинде жарашдыргьандыла. Ол Ингушетияны тюрлю-тюрлю тарых магьаналы кезиулерини юсюнден хапарлайды», - дегенди республиканы билим бериу министри Юсуп Костоев.

Тюрсюнлю фонтанны - заказ бла

«Грозный тенгизде» тюрсюнлю музыкалы фонтанны заказ бла жандыргьа эмда жыртыргьа боллукьду. Аны юсюнден Чеченни башчысы Рамзан Кадыров соцетледен биринде билдиргенди. Багьасын юсюнден айтылмады, алай а культура департамент энчи концерт программа жарашдырыргьа хазырды.

Дунияда болмагьанча тауушлукь тюрсюнлю фонтанны тийреси Грозныйде шахарчыла бла туристле солурга суйген жерледен бириди. Ариулугьу, техника болумлары бла да ол Дубаидегине оздурмады.

Мурдарлагьа сюд этерикдиле

Дагьыстанда Росгвардияда кьуллукь этген Магомед Нурбагандовну этторген эки бандитни уголовный ишлери сюдге берилгенди. Аны юсюнден Россейни Следствие комитетинден билдиргенди.

Тохташдырылгьаныча, Артур Бекболатов бла Азиз Джамалутдинов 2016 жылда 10 июльда полициячыга чабыууллукь этгенди. Керохну юсюне буруп, право нызамны сакьлаучу органларында кьуллукь этгенлени андан кетерге чакьыр деп излегенди. Ол унамагьандан сора уа, аны этторгенди.

Дагьыстанда – Ставропольну кюнлери

Дагьыстанда Ставропольну кюнлерини чекленди эки жаныны да бизнесменлери форум бардырыргьа эмда анда бирге ишлеуно юсюнден келишим этерге оноулашхандыла. Ставрополь мебель, полиэтилен, ун, мирзеулукь битимле, жу, тауукь эт жиберирге боллукьду. Дагьыстан а – коньяк, шампанское, чагьыр, тахта кегетле бла жемимше.

Информагентстволаны билдириулерине керэ **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлагьанды.

Белгилеу

Китапха сүймеклик селеймейди

Нальчикде Къабарты орамда Россейни китап палатасыны 100-жыллыгын белгилегенди. Байрамны КъМР-ни Жазыучуларыны союзу, республикада Китапны сыйгенлени обществоу Нальчик шахар администрацияны себеплиги бла бардыргандыла.

Китапны сыйгенлени биригиюню таматасы Наталья Шинкарёва келгенлени алгышлагандан сора оқуучула Радима, Дамир Аришевле, Дана Бердова, Дышекос Тамерлан да Китап палатаны юсюнден сейрлик билдириуле этгенди. Аны тарыхыны бла ишини юсюнден сёзюуя республиканы Жаматуу палатасына кирген издатель Мария Котлярова, КъМР-ни Жазыучуларыны союзуна правленини председателини орунбасары Юрий Тхагазитов андан ары бардыргандыла.

«Арт бир неча жылны ичинде кеп издательле продукцияларын Россейни китап палатасына жибермей кыядыла, төрт минг бла жарым сомну төлерге кызыганып. Ары тышмеген а дуния литература хазнаны санына да кирмей кыялады эмда тас болганга саналады. Аны хар бири-биз да ангыласак, китап литературага

кыайтыр, биз а Нальчикде, Москвада неда Норильскде кыаллай китап не заманда чыккыганын билликбиз,-дегенди Мария Котлярова.

КъМР-ни Жазыучуларыны, Журналистерини да союзуларыны члени Валерий Крушельницкий а Прохладныйде китап сыйгенледен салам бергенди. «Сен китап бла гитчелигинде оқуна шагырейленген эсенг, ол сени жюрегинге тыошген эсе, сени жашауунг башхаланыкыыладан эсе иги, монгул, жарык болуккыду.

Анам манга: «Жашым, кеп оқуучу бол», - деген эди. Аны айтханын этгенме. Улуу библиотекам барды. Китапларымы иги кесегин школлага, шахарда библиотекалага да бергенме», - деп, ол биргесине келтирген эки изданины кергозтгенди.

Аладан бири «Вестник Европы» журнал эди. Анда 1870 жылда Карл Марксны «Капиталына» жазылган биринчи рецензия барды. Экинчиси уа - «Тунгусский феномен». Аны Крушельницкий Совет Союзу Жигити, лётчик-космонавт Георгий Гречко берген эди. Ала битеу дунияда да жаланда эки жюз экземплярдыла.

Андан сора сабий чыггармачылыккыны «Кюн шахар» академиясында «Свеча» студияга жюргенле «Литературное лето 2017» деген конкурсха тири кыатышханлары ючюн КъМР-ни Жазыучуларыны союзуна грамоталары, китапла бла да сауугалангандыла. Бешжыллык Дана Бердова бла жетижыллык Дамир Аришев а Россейни китап союзуна сауугаларына да тийишли болгандыла.

Ол кюн Къабарты орамда байрамга келгенле Мечиланы Кязимни, Къулийланы Къайсынны, Отарланы Керимни, Алим

Кешоковну, Бекмурза Пачевни, Адам Шогенцуконну да назмуларына тынгыларга онг тапхандыла. Дагыда «Победа» кинотеатры аллында майданда столлада китапла, журналла да кеп санда салынып эдиле. Аланы ким да хахсыз алып кетерге боллук эди. Мечиланы Кязим атлы жаш тлюу шахар библиотека уа бир-бир басма изданиланы кермючюн кыураганды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алганды.

ЁРЛЕУ

Жюрекли эки жаш бла чыдамлы онжыллык Алийчик

Орта кюн Огъары Малкър элден Нёгерланы Хусей, Къазакъланы Хусей эм аланы 10-жыллык шубелары Мисирланы Алий (суратда) Минги тауга чыккыгандыла. Бу жолоучулуккы энчилиги башхаладан недеди десенг, жашла ары аркыларына кыой кётюрюп мингенди.

Тау тийресинде ала жаланда эки кюнню акклиматизацияны ётюп, жолга алай атлангандыла. Кертисин айтханда, быллай жолоучулукка ол бек азды. Былайда жашла саулулкларына ышанганлары баямды.

Алгъаракъда жашлагъа бир танышлары Элбрусха сыртына кыой кётюрюп чыгъарга басынганга алыккын тюбемегенме деп лакъырда этген эди. Алайда эки Хусей да анга ол жумушну тамам-

Таулу жашла Элбрусну башына кётюрюп чыгъарган кыойну хали хазна тюрленмегенди.

ламай кыоймазгъа сёз берген эдиле.

Ол сёзлерине ие болур онг алагъа 27 июльда чыккыганды. Анга шагъатлыгы а ма бу сиз тюбюнде керген сурат этеди. Интернетде жашланы жолоучулукларыны юсюнден видео да барды. Анда ала Минги тауга кыойчу таяклары бла хайырлана ёрлегенлерин энчи ёхтемлик бла айтадыла эм, кюлюп: «Мында бир кыой сюрюу жарымы эдик», - дейдиле.

10-жыллык Мисирланы Алий а ёмюрледе Элбрусха кётюрюлгенден бек кичиди. Аны быллай жигитлиги да, сёзсюз, рекордха тийишлиди.

ТАППАСХАНАЛЫ
Аминат.

Хунерлилик

Минчакъланы, мирзеу бюртюклену да суратха айландырып кыояды

Къанаматланы Масхутну кыызы Лейла бла мен бир беш жыл мындан алгъа, 28 мартда Долинскде Малкър халккы зор бла тууган жеринден кёчюрюлгенини мемориалында танышхан эдим. Кюлунда гюл кыысымы бла бир жанында шош сөөлип турган назик тиширугъа, кыалай эсе да, эс буруп кыойганма.

Ол кюн аны энчи кермючю кыуралганын а артдаракъда билгенме. Адамла ол ишлеген суратланы хар бирини кыатында да иги кесек мычык эдиле. Ма биринде атла черекден ётюп барадыла, сууну бюркюп, төгерекге чачдырып...

Алагъа къарап, кесинги ол кезиуде алайда турганча кёресе. Башхасы уа, не сейир, чёплеуледен, хыяр ташладан, кофе бюртюкледен, кудорудан жарашдырылып. Ючюнюсю уа - минчакъландан бла кыумачдан... Ма аллай тамаша суратла!

Аланы араларында «Азиялы накъышла», «Къайын терекле», «Чёплеуле», «Шахшах гюлле...» эм кеп башхала да кеслерине тартхантай, кёпге дери иймей турадыла. Кыыз аланы барын да Малкър халккы кыраллыгы кыайтарылган кюннге жоралап хазырлаган эди. Ала кыарачуучуну жюрегин кыозгъамай кыоймайдыла. Кёлле аланы сатып алыргъа ма аны ючюню сөөдиле.

Бу кыызы биринчи кермючю болганын да билгенме. Кертиди, ол ишлеген суратланы республиканы башха художниклерини тюрлю-тюрлю кермючлеринде да керюрге боллуккыду. Къарачай-малкър халккы «Алтын кюл» фестивалында да ала энчи жерни аладыла.

Аны чокъуракъландан, мирзеу бюртюкледен, кыумачдан чыггармалары, табиыгъатха аталган ишле башхаланыкыыла арталлыда ушамайдыла. Кесини хаты барды. Ёз халккыны жашаууна, турмушуна, аны кыуршалаган табиыгъатха да кёз кыарамы энчирекди. Ол кертини суратлайды. Сёз ючюн, тенгизни сауугаларын адам ийнаньрча кергозалады.

Къанаматланы Лейланы анасы малкърлыды, Темуккуладан, атасы уа - кыарачайлы. Аны себепли ол эки республиканы да бирча сөөди, татлы кёреди. Аны суратларын да ол бек эсленеди.

Къарачай-Черкес кырал университетни художестволу-графика факультетин бошагандан сора кыыз иги кесек заманны Москвада архитектура жаны бла дизайнер болуп турганды. Ол жарашдырган проектлени ара шахарны кеп жеринде керюрге боллуккыду. Фахмулу кыыз кесини билими, хунерлиги бла Къабарты-Малкърга, Къарачай-Черкесге да жарарга итинеди.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Юнкер училищени бошагъанлай, 1883 жылда, биргесине да Усть-Халперский полкдан сегиз къзаакъ берип, аны Шахдаг тауну тийресине картасын этер ючюн Дагъыстанга жибереди. Ёмюрден артыкъ заман озгъандан сора да ол этген карта бюгон да бек тынгылыгъа саналады. Андан сора да, Андрей Васильевич кеп таулада жюрюгенди, анга буюрулган ишни этгенди. Ол санда 1889 жылда осетинли жол кёргозтючюсю

ёрлеген биринчи орус альпинистге саналгъанды. Ол Бахсан аузуна Орусбийлагъа Воробьёв деп бир студент нёгерле бла келгенди. Элни старшинасы Науруз алагъа къонакъбайлыкъ этгенди эм таугъа Андрей Васильевични биргесине Тилланы Акашны, Залийханланы Хажини, Орусбийланы Бачайны, Курданланы Сейитни жибергенди. Ала Терс-Кьол жаны бла тебирегендиле. Алдан этилген оноугъа кере, жол ортасында

АЙТХЫЛЫКЪ АЛИМ, ТОПОГРАФ, ЭТНОГРАФ

Бахсан аузуна кирген жерде Андрей Васильевич Пастухова эсгертме сюеледи. Минги тауну башына чыкъган биринчи орусладу. Ол 1860 жылда Харьков губернияда туугъанды. Атасы-анасы артыкъ къолайлы адамла болмасала да, жаш чыкълары окуулу болурун снойуп, аны Деркальский ат заводну училищесине салгандыла. Аны бошак келгенлей, канцеляриясында ишле башлагъанды. Артада Петербургда къагъыт жюрютючюге да окугъанды.

Алай хар не да жашауда тюбешуиледен башланады. 1876 жылда ала жашагъан ат заводха Сидоров деп бир аскер топограф келеди. Ол бу жерлеге жангыдан къарап, эски карталаны терс жерлерин тюзетирге керек эди. Аны биргесине айланьп, этген ишин кёрюп тургъан Андрей аныча болургъа бек сыйгенди.

Сидоров, аны эслигин кёрюп, анга болушургъа сыйюп, Петербургда келтиргенди. Анда элли жаш экзаменле берип, андагъы аскер гимназиясыны топографха окутхан корпусуна киргенди. Аны бошагъанлай Кавказ аскер округга Тифлисте жиберген эдиле. Анда юнкер училищеден да бир жыл окугъанды эм биринчи чинли аскер топограф усталыкъны алгъанды.

Кесини жазыуларында Андрей Пастухов, Петербурдан Тифлисте бара, поездде белгилли жолоучу географ Петр Петрович Тянь-Шанский (Семенов) бла танышханьны айтды. Баям, аны Кавказгъа сейири Александр Пушкинни, Михаил Лермонтовну назмуларындан башланган эсе да, сыймеклиги уа аны юсюнден Пётр Петрович айтхан сейирлик хапарладан жаратылгъанды.

бла Казбекге да, Халац, Соухох таулагъа да чыкъгъанды. Аты да ма ол заманда кенг белгилли болгъанды.

Биринчи кере Минги тауну кюн батыш жанында башына ол 1890 жылда чыкъгъанды Азау жаны бла. Анда топография суратла алгъанды, чыранланы схемаларын ызлагъанды, минералланы да юлгюлерин жыйып, коллекцияларын этгенди. Тау тёппесинде уа таш къалау этип, ортасына жазыулары болган шешаны салгандыла, эм къызыл байракъ тохташдыргъандыла.

1896 жылда ол Минги таугъа экинчи кере чыкъгъанды – бирси кюн чыгыш жанындагъы тёппесине. Ма алай бла, Европаны бек бийик тауна

(бусагъатда Приют Пастухова деген жерде) экиге бёлюнюп, къалгъанла алайда къалып, тау тёппеге Тилланы Акаш бла Андрей Пастухов чыкъгъандыла. 1887 жылда чыкъгъан «Казбек и Эльбрус» деген очергинде орус алим таулу кишиге жюрюк ырызлыгъын билдире, аны атын кеп аруу сёз бла эсгереди.

Ол Приют Пастухова деген жер а (анга Пастуховну къаялары деп да айтадыла), 4800 метр бийикликдеди. Алайгъа белгилли альпинистни, алимни, топографны сыйын кёрюп, атагъандыла алай. Ол ат таугъа чыгыуулан арасында кенг жайылгъанды, география карталагъа да тошгенди.

Жашауну не жаны да сейирсиндире эди Андрей Васильевични. Ол болгъан жеринде тау, суу, чыран дегенча табийгъат кёрюмдюледен сора да, таулада жашагъан халкъланы тере-адетлерини, жашау халларыны, энчиликлерини юсюнден жазыула этгенди. Аны бла да къалмай, ол тийреде жашагъан къанатлыланы, жаныуарланы, къурт-къумурсхаланы окууна юслеринден тынгылы очеркле жарашдыргъанды. Ол заманда ол илму бла кюрешген алимлени – орнитологлары арасында жыл сайын жылы жерлеге кёчюп кетиучю къанатлыла Кавказ хребетни юсю бла ёталмайдыла деген оюм жюрюй эди. Ол терс болгъанын Андрей Васильевич кеси кёргенди эм илмуда ачыкълагъанды.

Ма аллай тынгылы ишлери ючюн 1887 жылда аны Москвада Естествознание, антропология эм этнография биригиюн келечисине алгъанларын билдирип къагъыт ийгендиле эм ол жыйылыуда билдириу этерге чакъыргъандыла. Кавказны кеп башха тауларына (Казбек, Арарат, Алагец, Халац, Ушба...) кётюрюлген эсе да, Андрей Васильевич, докладын а Минги тауну юсюнден этгенди.

Аны кеси кёрюп, сынап айтхан затларына сейирсинюлерни бошаламай, кеп соруула соргъандыла алимле. Ма ол кюн ол биригиюно президентни, белгилли алим, профессор, географ

Дмитрий Николаевич Анучин: «Бу элли жашны бла белгилли халмогор киши Михаил Ломоносовну ишлемлери бир ачытхы бла уюгъанчады», – дегенди.

Алай бла, Андрей Васильевич Пастухов Кавказда альпинизмни мурдорун салгъанладан бек белгилисиди. Ол эсли адам болгъаны себепли таугъа чыкъгъанда къаллай аш, кийим, башха зат керек болгъанын тохташдыргъанды. Аны бла бирге аякъ кийимге темир шинжиле салыуу да ол чыгаргъанды. Барган ызыран да картагъа тап тюшюрюп, аны ызындан таугъа чыгарыкъ альпинистле къыйналмай жюрюрча этгенди. Аны ишлери бла алимле бюгон да хайырланадыла.

Тинтиу хунери, излеми да бийик болган топограф, алим, битеу Кавказда атлы болуп, жауу да адам аягъы басмагъан жерледе жүзле бла километрле айланганды. Кёрген затларыны юслеринден тынгылы очеркле жазгъанды.

Не иги иште да бир осал зат эслерге сыйгенле табыладыла. Андрей Васильевич ёрлеген тауларыны башларында къызыл байракъла тохташдыра эди, узакъдан кёрюнюрча. Артада Совет власть орнала туруп, аны къоруулай туруп да, къзауат баргъанда, бир къауум алим, аланы уа асламысы, сёзсюз, бай ююрюледен чыкъгъанла эдиле, ол Пастуховну байракъларында революция башламчылыкъны эслендиле эм аны ишлерин жокъ этерге сыйгендиле. Болсада ала сакъландыла.

Кавказ таулары алай сыйген алим, топограф, этнограф Андрей Васильевич Пастухов дагъыда кеп эсде къаллыкъ иш этерик болур эди, жашаудан замансыз кетип къалмаса. 1899 жылда, саулугъу осал болуп, Бештауда болныцада 23 сентябрде дунясын алышханды. Осуаты алай болуп, аны Машук тауну тийресинде асырагъандыла.

Бахсан аузундагъындан сора да анга къабырында, туугъан жеринде да салынгандыла эсгертмеле. Аны атын Антарктидада тау, Новодеркуль элде школ, Пятигорск шахарда орам жюрютедиле.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

НЫГЪЫШ

Беккъяхынны кёрдюнгмию экен?

Тау ауузлада айтылган бир-бир диалект сёзлени ангыламай да къояргъа болуукъду. Халкъда аллай айтыу жюрюйю «Кюрегими да алып, атына да беккъяхын атап тура эди» деп.

Аны бла байламлы бир болгъан ишни айттайым. Сюрюнюн кезиунде Къыргъыстанда холамлыла, басханчыла да бир элге тошедиле. Ишлеягъанла холхозда малчыла, сабанчыла болуп тохтайдыла. Тишируулары асламысы чюгюндор ёсдюредиле. Танг аласы бла бахчагъа чыгъадыла, аман хансны тазаладыла. Баразала орталары бла суу ийип сугъарадыла.

Холамлы къыз Зояны уа окууу, билими барды. Аны уа бухгалтер этип конторгъа аладыла. Ариу тилли, къылыкълы таулу къызгъа битеу эл хурмет этеди. Правленде жумушлары

болгъан малкъарлыла бек алгъа анга келедиле, оноулашадыла. Бизни Зояныкъа деп къубултмай атын окууна айтмайдыла.

Кюзге жууукъ анга сабий тууп ол юйде болады. Алгъынны къыралыбызны байрамларындан бири, Улуу Октябрь революцияны коню кетеди. Жамауат эл ортасына майданга жыйылады. Къагъанакъдан башлап гимн къартлагъа дериде адам кёпю. Ючайлыкъ жашчыгъын конюнуна къысып, Зоя да келеди.

Майданны тёбен жанында уллу тал терек эсе эди. Тишируу аны салкъынында тохтаиды. Кюн ортагъа ара мюлкю, эл Советни къулукъчулары да жыйышадыла. Октябрь революцияны магъанасыны юсюнден айтдыла, ары келгенлени алгъышладыла.

ла. Ызы бла школчула назмула окуп, жырла жырладыла.

Ол кезиуде Зояны къатына бир бахсанчы тишируу келди. Бир зат излегенча терек тегерегине къарады. Сора сабийи бла тургъан тишируу таба бурулуп: «Э къатын, беккъяхынны иш кёрмедигими?» деп сорду.

Зоя къайдан билсин ол затны не болгъанын. Алгъа: «Кёрмегенме», – деди. Бахсанчы тишируу дагыда: «Бир бек керек эди, тапмайма къайда эсе да», – деп жарсыды. Кёююндунда къагъанакъ болгъан тишируу бираз сагъыш этди да, ол алайгъа келген чакъда къауум адам алайтын ётген эдиле да, беккъяхын дегенини аладан бири сунду. Сора ол адамны ызындан: «Кеси уа жашмы огъесе къарнасны юсюнден айтдыла, ары келгенлени алгъышладыла. Кетип баргъан аны эшитген

де, сейир этип къарады. Бир зат да айтмай нёгерлерини къатларына келди. «Къызла, эрге баргъан тишируу ауруса, сабий тапса сау болур», – дейдиле, бизни бухгалтерибиз а сабий тапханлы акъылдан шашып окууна къалгъанды. Харипчик, беккъяхынны къартмыды, жашмыды деп соргъанга сау адамды деп къалай айтырыкъса!» – деди.

Аны эшитгенде, къызла харх этип кюлдюле. Колхозну председателини сёзюне тынгылап тургъанла, кюлюк таууша бурулуп-бурулуп къарай эдиле.

Арта иш да бахсанчы тиширууны кёрселе нёгерлери: «Беккъяхынны кёргенмисе экен, ол жашмы, къартмы эди, маржа», – деп, масхара этип тургъандыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Билдирю

Усталыкъла алыргъа юйретебиз

«Нальчик шахарда урунуу эм социал къоруулауу арасы» къырал казна учреждение ишиз гражданланы бу усталыкъла жаны бла профессионал билим алыргъа чакъырады: автомобильни ремонт этиучю слесарь, оператор ЭВМ, таматаны секретары, лифтёр, электромонтёр, котельнаны оператору, бухгалтер, электрогазосварщик, тигиучю, предприниматель ишни мурдорлары.

Окытуугъа ахча КъМР-ни бюджетини ырысхысындан бёлюнюрюкю. Окугъан кезиуде стипендия төлениркиди.

Бу жаны бла хапар билирге суйгенле бу адрес бла келсинле: **Нальчик шахар, Ахочов атлы орам, 141а, «Нальчик шахарда урунуу эм социал къоруулауу арасы», 305-чи отуу.** Телефон: **77-27-19, 77-54-24.**

ДАТА

Кесибизни сакълар онгла - профилактика, диагностика, вакцинация

Жыл сайын 28 июльда аслам кыралда Гепатитге кыжау битеудуния кюннө (World Hepatitis Day) белгилейдиге, кеси да америкалы врач Барух Самюэл Блумбергни тууган кюнөдө бардырырга деп тохташдырылганды. Он Нобель сауганы лауреатыды, бу арууну В вирусун ачканды.

Биринчи кере бу дата 2008 жылда гепатитке кыжау Халкыла аралы альянсны башламчылыгы бла озганды. Арта, 2011 жылда уа, Саулук сакълану битеудуния организациясы (ВОЗ) аны кесини календарына кийргенди.

Аны кезиунде ВОЗ битеу да кыралланы медиклерин жарыккандырыу акцияла кыраарга, жамуатка вирусну эм аны юсю бла чыгарга болуук аруулану юслеринден айтырга чакырады. Профилактика жумушлары, диагностиканы, вакцинацияны магналаныр да аңгылатууну тюз кереди.

Арууну вируслары адамны саулуугуна хата келтирмек болуукланы санындадыла. Огырды сагынылган организацияны кермюлерине тийишликте бу аруу жер юсюнде

эки миллиард инсанны жойганды, башхача айтханда уа, планетада жашаган хар ючюнчюно. Бир-бир кыраллада А вирус бла халккы асламысы арууганды, бирсилери уа В эм С тюрлюлерин жюрюткенге саналадыла.

Гепатит – ол бауруну воспалениасыды. Аны бу халы бир-бирде кеси аллына иги да болады, неда фиброзну айнытады. Алай а ол, циррозга, рагга айланып, жарсыуу болумга да келтиредит. Дунияда гепатитни кызгызганга аны вируслары саналадыла, болсада бирси инфекцияла, кыздырыучу игиле неда бир-бир наркотикке эм аутоиммунный аруула да адамны саулуугуна аллай заран салырга кыркыууну уллу этедиле.

Аны беш вирус барды, кеслерине да аны А, В, С, Д, Е тюрлюлери дейдиле. Ала барысы да адамны саулуугу, жашауу да да байламлы осал, кыйын проблеманы кызгыздыла. Вирусла, жарсыууга, эпидемияны жайыууга себеп да боладыла. В бла С тюрлюлери миллионла бла саналган инсанлада хроникалы аруулану айныуна келтиредиле. Ала циррозну бла

ракны да сылтауларыдыла.

А, Е гепатите уа ашка кири сиуну, аллай продуктлары, жууулмаган жемишлени, тахта кегетлени хайырлангандан чыгып кыалырга боладыла. В, С, Д тюрлюлери уа арууган кыяны башха саусулага кыйыганы, бирси медицина процедураланы тийишли тазалыкта жалчытлмаганларыны, оборудованиланы кириликлени хатасындан кызгызаладыла эм жайыладыла.

Кыыйн инфекция, жарсыууга, бир-бирде кесин артык эслетмейди. Бирде уа аз билдиреди. Аны ышанлары иги да туура болган кезиунде уа саусуну кезлерини тегереги саргалады (сапырандача), санлары тошоп, асыры бек арыгачча болуп, келью аман этип, кысарга тартышып, кыярыны аруутуп кыйнадыла.

Огырды билдиргенбизча, алиме вирусаны беш тюрлюсун А, В, С, Д, Е-белгилейдиле. Барысы да бауруда арууну кызгыздыла. Болсада аланы араларында башхалыкыла да тубейдиле.

Гепатитни А вирусун (HAV) кири сиуну эм продуктлары хай-

ырлангандан чыгады. Асламысында бу инфекция адамны алай бек кыйнамайды эм бу тюрлю жукыган арууга аны иммунитетти да кючленеди.

Алай а HAV инфекцияланы эм кыйынлары, саусуну жашауна кыркыуу чыгаргандылары да бардыла. Дунияда осал санитар болумлу районлада жашаганланы кюбюсуне бу вирус жугупду, жарсыууга. HAV-дан сакъланыр ючюн хайыры вакцинала да кыралгандыла.

Гепатитни В тюрлюсун (HBV), анада ол бар эсе, аны кыагынагына тууган заманында өтеди. Юйде абадан адам быллай вирусну жюрюте эсе, ол кичи сабийге жугуар деген кыркыуу да уллуду.

Инфекция, белгиленгенича, биреуден кыян кыуыган, иньекция этген, медицина процедураланы тамамлаган кезиунде да кечерге болады. Врача окууна сакълыкыга эс бурмасала, аны кеслерине жукдуруп кыоядыла. HBV-дан да вакцина барды.

Гепатитни С (HCV) вирусун асламысында инфекциясы болган кыян бла ишлегенде жугады. Ол аны кыуыганда неда

алай кыяны продуктлары хайырланганда, иньекцияланы кезиунде кечоп кыалырга тошеди. Жарсыууга, HCV-дан вакцина эндиге дери да хазырланмаганды.

Арууну Д (HDV) тюрлюсун жалаңда HBV-лары – В вируслары-болганга жугады. Эки инфекцияны – HDV-бла HBV-жюрюткен а бютөн кыйын арууну кызгызды эмда жарсыуу болумга келтиредит. Гепатитни В тюрлюсун кыжау этилген вакцина саусууга HDV-дан да сакъланырга болушады.

Гепатитни Е (HEV) тюрлюсун, HAV-ча, кюбюсунде инфекциялы сиуну неда аш-азыккы хайырлангандан чыгады. HEV асламысында гепатитни дуняны айныган кыралларында кызгызды эм аны бла бирге бирси аруулану да сылтау болады. Бу инфекцияны тохтауу бла байламлы кыркыуусуз эм хайыры вакцина да жарашдырылганды. Алай а, жарсыууга, аны бла кенг халда хайырлангачча онгла алыкыла да жокдыла.

Басмагы **ТРАМЛАНЫ**
Зухура хазыраганды.

Документле

Польшада совет аскерчилеге эсертмеле не ючюн салынгандыла, энди уа аланы ким ояды

Россеини Кыруулау министрствосунда 1944 жылда Кызыл Аскер Польшага киргени бла байламлы болган аскер документлени жашырынлыккыдан чыгаргандыла эмда басмалагандыла. Аны уа бусагытта, уруш бошолганы 72 жылдан сора, Польшада бола турган ишлеге этилген жууапка санарга болуукду. Анда совет ёмюрно заманында салынган эсертмелени, ола санда аскер документлени да, оюп кетериге эркинлик берген закон кыабыл керюлгенди.

Польшаны Тыш кыралла бла ишлерини министрствосунда закон «тоталитар низамны белгилерин жок этерге» деп жарашдырылганды, солдатланы сын ташларына тийиллик тыйюлду, дерге кюрешедиле. Кысыхасы, польшалы властыла кыабырланы кишиге хиликкя этдирмезге сёз бередиле.

Алай эсертмелени оя кетип, алагы да сууук кыол жетмезине ким ышандыры? Эштада, Польшада уруш сынаган телью эмда аланы сабийлери - Совет Аскер аланы неден кыутарганын эсе тутхан, журметлерине эсертмеле ишлеген адамла - кетерлерин саклап тура болур эдиле.

«Кыуанып тубейдиле»

1-чи Белорус фронтну штабы 1944 жылда 18 июльда Москвага аны аскерлери Брестни север-запад жанында СССР-ни кырал чегинден өткенлерин билдиргенди. Июльну ал кюнлеринде окууна СССР-де польшалы аскерни совети вермахт ууулап турган жерледе кыалган ата журтларына быллай чакырыу этгенди: «Кыарындашларыбыз. Гитлерчи малгыулагга кыжау кюрешге кётюрюлюгюз. Немислиени бла алагы сатылганланы Совет Союзну эмда бизни польшалы

аскерибизни юсюндөн ётюрюклерине ийнанмагыз. Кесибизни аскерибизге, совет аскерге да болушугуз».

Немисли пропаганданы юсюндөн бош алай айтылып кыалмаганды. Гитлерчи поляккылары «кюнбатыш жанындан жаныуар маталыла келедиле» деп кыоркутхандыла, адамланы дыгылларына кыатылган тарых шартланы келтиргенди. Алгы барган аскерлени политика бёлюмлерине ишлегенге аны дайым эсде тутарга тошгенди. Алайды да, 1-чи Белорус фронтну политуправлениясыны

билдириунде быллай жазылганды: адамла Варшаваны орамлары бла озган аскерлени саклап сагатла бла сюелдиде, ала кыууанч тыпырлыдыла, шубө кёздөн кыарайдыла, аны бла бирге уа аланы бетлеринде саклыккы эсленеди».

Адамланы сагыйгаларыны юслеринден башха билдириунде да айтылады. Аскерлеге Польшаны жеринде кеслерин кыалай жюрюткере керек болганыны юсюндөн кыошак буйрукыла берилгенди. Сёз ючюн, документлеге кере, 2-чи Гвардиялы танк армияга бир кезиунде ауур техникасы бла асфалты жолла бла ётерге эркин этмегенди. аланы бузмаз ючюн.

Азатлаучула

«Тарнув шахарда Кызыл Аскерни солдатларына туберге халккы саулай чыкыганды, немислиле алыкыла жууук болганына эмда асуз от ачып турганларына да кыарамай, деп жазылганды 1-чи Украин фронтну политуправлениясы билдириунде. - Шахарлада, элде да бизни аскерлени алларына адамла кеп санда чыгыздыла... Суу, сют, жемишле узатадыла».

Кырал тозурап, тоналып турганына, поляккыла кеслери да ачдан жалангандан кыйналганларында да кыарамай, ашарык затчыкларындан аскерчилеге юлюш этгенди. Хар жерде да адамла кыалай азаддан кыуулгандарын халпарлай эдиле: анда-мында нацисте кеп санда илишанга, асмакыга да салганланы бастырылган жерлери ачыла эдиле.

«Иеликлерине киши суганаклыккы этмезерине адамла ийнангандыла, деп билдиргенди 60-чы армияны политика бёлюмюна таматасы генерал-майор Исаев. - Саудюгерчиле тюкенле ачадыла. Эллиле ёсдюрюлген затларын базарга чыгарып, эркин сатуу этедиле. Немислиле ойган, чачдырган заводла бла фабрикала аггы юсюне салынып, хайырланылырга бериледиле». Ол кезиунде 1-чи Белорус фронтка башчылыккы этген маршал Жуков Сталинни кесине берген рапортунда быллай белгилегенди: совет аскерлеге кыяны сермешле бла алгы кыыстау барырга тошун эсе да, Польшаны промышленностуну иги кесегин сакыларга кыолдан келгенди.

Ол жерли дин кыулукучулары –ксендзлени – ниетлери окууна тюрленгенди. Бир-бирлери гитлерчи бла кызауатда жоюлган совет солдатланы намыс-сый берип асырауу кырагандыла. Кыруулау министрствону басмаланган документлени араларында жоюлганланы юслеринден шартла да бардыла. Алайды да, 1945 жылда январьда, Висла-Одер операция башланганда, 1-чи Украин фронт 18 531 адамны (бёлюмлерини составыны 5 процентин) таз этгенди. 64 318 (составны 17 проценти) уа жаралы болганла эдиле. Энди уа Польшада алагы асыры кеп эсертме салынганча керюнгенди. Ол кыалай жарсыуу...

Александр КОЛЕСНИЧЕНКО.
«Аргументы и факты» газет.

Оюм

Аруулары - огьурсузлук

Совет эсертмелени кетериуню юсюндөн Польшада кыабыл керюлген закон юч айдан кючюне киреди. Алай алай моментлени кетериуню анда эртте башланганды. Сёз ючюн, 1991 жылда окууна Краковда ол шахарны гунч этиуден кыутарган маршал Коневни эсертмелени ойгандыла. 2011 жылда Варшавада Совет-польша аскер кыорындашыкыга деп салынган эсертмени чачхандыла, алайтын метро ётерик сылтау бла. Башха жерде салырыз деген эдиле да, алай да этмегенди.

2014 жылда майда Катовицеде Совет аскерге ыразылыккы монументин кырутхандыла. 2015 жылда Пенезнода генерал Иван Черняховскийни эсертмесин тайдыргандыла. Болсада, тюрлю-тюрлю тергеулеге кере, Польшада энтта да 200-500 монумент кыалып турады.

«Ойган» закон не ючюн кыабыл этилгенди? Эштада, бусагытта кыралда башчылыккы этген «Право и справедливость» консерватив партияда хар эсертме бла ауара болуп тургандан, сылтаула излегенден, жер-жерли властыла кысыулуккы этгенден беизген болурла. Башыбызны андан ары аурутмай, закон чыгарып, барысын да бир жолга кетертпейки, деген акылыгы келген болурла.

Аланы борчлары кыярыны тарыхын жангыдан жарыгында. Анга кере уа Польша Германияны оккупациясындан Совет Союзкуна кёчкенди эмда жарым ёмюрно ичинде, 1939 жылдан 1989 жылга дери, аны тузагында турганды. Алай эсе уа, ууучлаучуладан бирине да эсертме салыныр кереклиси жокду. Ол кырал политиканы бир кесеге тыйюлду, ол – русофобия аруу сингген кырал политика кесиди.

Юрий БОНДАРЕНКО,
«Сёлешуелени бла келишиуелени россей-польша арасы» фондну директору.

Бизни сабийлигибиз бюгюнлюкде кинода окуяна көрүргө онг болмагъан көп хычыуун затладан толуду. Баям, хар заманы, хар тарых кезиуну кесини энчи кыйматы болур. Мени уа аллай жарык эсгерулеримден бири юйде биширилген гыржынды. Төредеча, аны анабыз хазырлаучу эди, эгечлерим өсгенлеринден сора ол жумушха жаргаанлыкыга, ий-наныгыз, жылла озгандан сора да шарт айталлыкыма - аланы хунерлери аныктына жеталмагъанды. Аны жа-

римде кьонакыда да кьернеме өтмекни татыуун. Жаратмай эдим аны, тартмай эди кьолум. Ким биледи, ол анымы гыржанына хурметимми, кертчилигимми болур эди, жанымча суйген адамымы кьолларына, аш этген заманда кьууанчдан толгъан жарык ариу кьезлерине терең суймеклигимми. Билмейме, бусагъатда былайды деп айтхан кыйынды манга.

Анабыз исси табандан өтмекни алып, хант кьангагъа сала тургъанында юйде болуп кьалгъан кьалай кьууанчы

туйюлме.

Бирде уа анабызны гыржындын татыулу пирог этер ючюн тюрлю-тюрлю кьошакъ рецептле кьууанчу эдик, хант кьангада тапханыбызны анга кьошуп. Бек алгъа биз аны эки тенг сындырып, бирине жау жагъа эдик, ызы бла бал, арда бишлакъ, башындан варенье салып башхасы бла жабып. Бек татыулу эди ол, айтып-айтамача алай татыулу. Ол чакъланы кьайтарыгъа жарамагъанына жаным бир бек ауруйду, жюрегим термиледи.

Аналары эртте дунияларын алышхан сабийледен кьечинлик тилейме, алагъа, ол суймеклики билмегенлеге, ана жылыуу кьермегенлеге, ол биширген гыржынны ашамагъанлагъа бек жарсыйма. Кьадар эм заман хар бирибизге да аналарыбызга таркыймагъан суймеклики жюреклерибизде сакълап жашарча аллай онг берсин дейме. Сабийлерини кьууанчларына сау тургъан анала уа узакъ ёмюрню сынасынла. Ана деген жер жюзюнде ариу жашауу белгиси болгъанын унутмайкъ бирибиз да.

Кьеп затны заман сууча терк саркып озгъандан сора ангылап башлайбыз. Анабызны сьезлери, аны осуяты, ол кьатыбыздан кетгенден сора да, ахшы инсан болургъа, огьурлуулукъга огьурлуулукъ бла жууапларгъа тийишлисин, ол кеси аны киндигинден юзюлгенлени суйгенча, биз да жашауу алай сюереге кереклисин эсибизге салгъанлай турадыла. Дагъыда бюгюнлюкде жер башында эм жууукъ адамы бла бир сылтау бла жарашалмай тургъанла бар эселе, ала бири кьалмай жюреклерин шошайтып, унутуп, кечип аны бла келишинле, арда ол намысны кеслерини ёз балаларындан сезерча, кьорючча, анымы халал гыржыннын суйюп ашагъанма деп уялмай айтырча.

Жылла озгандыла, кьепле-рибиз тюкенден хазыр өтмекни сатып алабыз, юйледе хазырламайбыз. Алай анымы жылыуу сауыгъалагъан кьолларына тансыкылыгъ а бизни ол биширген гыржын бек уллу байлыкъ, бек уллу кыйымат болгъан аламанат дунийагъа жангъадан кьайтаргъанлай турады.

ТЕТУУЛАНЫ Хадис.

Футбол

«Спартак-Нальчик» Назраньда ойнарлыкъды

Москвада футболдан Россейни кубогуну 1/64 финалы ючюн ойнарлыкъ командаланы араларында чьеп атыу болгъанды. Анга кьере «Спартак-Нальчик» кесини кезиулю тюбешиуун анга кьаршчы командаланы жеринде бардырлыкъды. Алайды да, Кьабарты-Малкьарны клубуну бла Ингушетияны «Ангушт» командасыны араларында матч 8 августда Назраньда боллукъды.

Эсигизге салайкык, 1/128 финалда «Спартак-Нальчик» кесини стадионунда

Пятигорскдан «Машук-КМВ-ни» кьытханды, «Ангушт» а Дагъыстандан «Легион Динамону» хорлагъанды. Россейни биринчилигини биринчи турунда профессионал футбол лиганы командаларыны араларында нальчикчиле тышындан юч очко келтиргенди, ингушлу коллектив а ставропольчу «Динамодан» тенг эсеп бла айырылгъанды.

Информагенстволаны билдирулерине кьере.

Чаришле

Майти Кейн жокейлени кьайгыртады

Быйых кюн, 31 июльда Нальчикни ипподромунда бу сезонну баш саугъасы бу сезонну кьуреш кьаты эмда сейирлик боллукъга ушайды. Эришиуле Бахсан шахар округга аталгъандыла, аны администрациясы бек уллу кыйын эмда кюч салгъанды ол ат чаришны суйгенлени эслеринде кьепге дери кьалыр ючюн.

Анда Кьабарты-Малкьардан тышында да белгили жокейле бла даражалы эришиулеге кьатыша келген атла боллукъдула. Ала битеу да - сексен жетидиле. Төреле саугъа ючюн чарише 8 ат чыгъарыкъды. Аланы арасында Волчарону, Асланны («Малка» ат завод) бла Сольтерни (КСК «Эльбрус») энчи белгилеп айтырчанды.

Россей Федерацияны Эл мялк министерствосуну сауугъасы ючюн озгъанжылда хорлагъан Сонар Прадо («Нальчик» халва завод) эриширикди. Анга ньегерге уа Б. Афауновну энчи иели аты Грей Шарк чыгъарыкъды. Ол кьеп жерледе кесин таньтханды эм махтау да алгъанды.

Биринчи Коронаны таза кумалыла Инстар (исси Р. А. Кадыров) бла Пангилей (М. Битокуну эмда Х. Кудавени аты) юлеширкдиле. Саугъа кимге жетеригин алгъадан айтхан кыйынды. Алай эришгенлеге уа бек кыйын боллукъды.

Москва шахарны (Гитче

Дерби) саугъасы ючюн а бир жолгъа 8 таза кумалы ат чабышырыкъды. Аланы араларында Чингисханы (З. В. Секрекову ат заводунда) бла Мальсаганы («Кьабарты» ат завод) белгилерчадыла. Экиси да кьеп даражалы эришиуледе биринчиликни хазна ычкындырмагъандыла.

Уллу Нальчик Дерби сайлап бек игилерин жьаргъа кьурешгенди. Атла кьаллай эришиулеге кьатышханларына, хорламларына кьаралгъанды. Алай бла 12-сине эркинлик берилгенди. Ифтихар да аланы саньндады. Секрекову ат заводундан Макао, Голден Стрит да эс бурурчанды. «Малканы» Бен Джонсонну барындан да уллу балл алгъанды.

Майти Кейн А. Ципиновну иели аты аякк алыуу бла жокейлени кььбюсюн кьайгы этдиреди. Чаришлеге мында туугъан экижыллыкъ англо-кьабарты кумалы атла да кьатышырыкъдыла. Ол да сейир болургъа ушайды.

Битеу да тогъуз старт боллукъду, тотализатор да ишлерикди. Келген сабийлеге да энчи магъана берилгенди - солуу кезиуде атлада айланьгъа суйгенле онг табарыкъдыла. Байрамгъа Кьабарты-Малкьарда жашагъанла эмда аны кьонакълары битеу да чакъырылдыла.

Чаришле сагъат 12-де башланьрыкъдыла.

Бизни корр.

шырынлыкъгы, тасхасы тылы басхан кьолларына бизге, сабийлеге, таулу юйюрге ачыкъ кьорюзтюрге жарамагъан терең суймеклигин, жылыуун салгъанындамы болур эди?..

Юй гыржын... Ким татмагъанды аны ариу ийисин. Жарлыкды ёз юйюнде табада, печьде, кюлде биширилген өтмекни татыуун билмеген. Алай аллай гыржынны дагъыда бир энчи магъанасы барды, ол аны ким хазырлагъанына кьере болады. Биз, сабийле, аны отдан чыгъарылырын ашыгып сакълаучу эдик, не бла ашарыгыбызны да алгъадан окуяна оюмлап. Варенье бла, бал бла, бишлакъ бла, айран бла. Баш кьатычыгы кимге жетеригини юсюнден даулаша эдик, киши бир жары кетмей эди, битеу оюнла унутула эдиле.

Манга уа анымы ол огьурлуу иш бла кьурешкен кезиуно бир сейирлик ажайыплыкъгы болгъанды. Тылы басханы, аны кьангада жайгъаны, исси табагъа салгъаны, бир талай замандан кьегени эм төгерек, уллу, жылы, ариу ийисин гыржын болгъаны. Кертисин айтханда, тенгле-

эди. Ол биширгени кьорюмдую, татыуу башха эди, анга тийген окуяна аллай хычыуун сезимлени туудура эди, айтып ангылаталлыкъ туйюлме аламы. Алтын тюрсюню, ол энчи жылыуу бла кесин алай излетгенди. Бир-бирде уа бири кереге, кьолуму, ауузуму да бирча кюйдюре, кьатыксыз сау өтмекни ашап кьуюучу эдим.

Эсимдеди, аскерден отпускагъа келип, артха тебирегенимде, юйде биширген гыржынны алып кетген эдим. Заман озгъандан сора да, шардан анымы кьере келсем, ол хазырлагъаны, бек багъалы саугъаныча, алып кьайтыргъа бек суйгенме.

Мени бу жазмамы тенглеримден бирлери окуй эселе, тилейме кььлогюзге тиймесин, кесими аман биширген гыржынны алай энчи айыргъаным ючюн. Унутмагъанма, биз аны бьлюп, ортасында тешикчи этип, ары сары жауны салычубуз. Ол анда эрисе уа, аны исси чай бла ашагъан кьалай иги болгъанды, ол кезиудеги сабий сагъышларымы, кьууанчымы бир башха зат бла тенгешдираллыкъ

Конкурс

ЭРИШИУДЕ ХОРЛАГЪАНЛАГЪА - БАГЪАЛЫ САУГЪАЛА

КьМР-ни Билим беруу, илму эм жаш тьлюню ишлери жань бла министерствосу «Добровольец России-2017» битеуроссей эришиуно регион кезиуон бардырыуно юсюнден билдиргенди. Анга кьатышыргъа 18-ден 30-гъа дери эм 50-ден атлагъан жыл санда волонтер коммерциялы болмагъан организацияланы, кеси ырызлыкълары бла башламчылыкъла этген кьууумланы алчылары, таматалары, келечилери, предпрятияла бла учрежденияла билим беруу организацияланы мурдорларында кьуралган волонтер арала, добровольчествону айнытхан коммерциялы болмагъан организацияла, жамауат биригуле чакъырылдыла.

Конкурс онбир номинацияда бардырылыкъды. Ол санда «Хорламы волонтерлары», «Социал волонтерлыкъ», «Медицина волонтерлыкъ», «Культура – жарыкъландыру волонтерлыкъ», «Волонтер арала» эм башхала бардыла. Эришиуге кьатышыр ючюн <https://dobvol.org>

щроссийи. рф сайтда регистрация этерге тийишлиди эм 2017minobr57@mail.ru адресге («Конкурс» деген белгиси бла) конкурс материалланы пакетин: эришиуге аны белгиленген бьлюмюне кьере кьатышыуу анкетасын; энчи даньйлени обработка этерге эркинлики; суратны (портрет халда) жиберирге керекди.

Эришиуно республика даражалы кезиуно 20 августдан 25 сентябрге дери бардырылыкъды. Аны хар номинациясында хорлагъанла неда алада алчыла болгъанла огъарыда сагъанылгъан ведомствобузуну дипломлары да саугъаланырыкъдыла.

Конкурсну юсюнден толу информацияны <https://dobvol.org> добровольчроссийи. рф. адрес бла билирге боллукъду.

«КБР- Медиа» ГКУ-ну пресс-службасы.

Махтау кыягыт

Командирледен - ыразылык

Таулу жашланы араларында бусагъатлада аскерге чакырылыу аслам бола барады. Биринчиден, кыралны жорукларына кере, саулугунда бир торлю бир зараны болмагъан хар бир эр киши да ол борчун төлөргө керекди. Экинчиден, анда чыныкыгъанлары андан ары жашауларына да жарарына ышанадыла кепле.

Безюланы Артурну жашы-Абдулла аладан бириди. Ол Къабарты-Малкъар кырал университетни информатика бөлүмюн бошагъанды эм алгъаракылада аскерге чакырылгъанды. Анга ол кылулугун Нижний Новгород шахарда толтургъа буюрулгъанды. Ол анда да компьютер программаланы юслери бла ишлейди.

Уллу юйюрге өсгөн Абдулла сабийлени таматасыды. Кичи къарындашы Солтан Москвада кырал университетни вокал бөлүмюнде окъуйду. Аны сахнада, торлю-торлю кыуанчлада кере-кере турган жамауат иги танийды. Жашланы ю

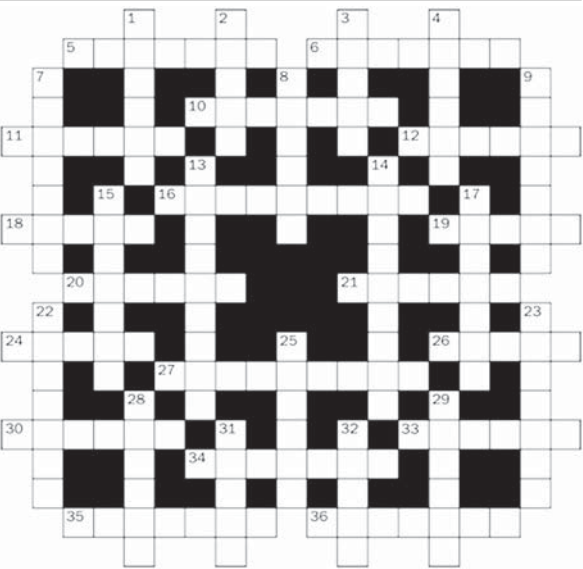
кичи эгешчиклери да бардыла. Аналары Зухура, аталары Артур, ынналары Люба да сабийлеге билим бергени, аланы халккыбызгъа, кыра-лыбызгъа жарарча юйретгени кеслерини баш борчларына санайдыла, аны бет жарыккы да толтурадыла.

Уллу къазанда бишген эт чий болмайды деп таулула бош айта болмазла. Аскер коман- дирлери Безюланы Абдулланы ариу кылыккы юйретгени ючюн ыразылыккы аны ыннасына билдиргенди. Мындан арысында да жаш махтаулу болуп, ахлуларын, аны таныгъан- ланы да кыуандыра турлугъа ышанабыз.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.
СУРАТДА: Абдулла (ортасында) ыннасы Люба, къарындашы Солтан.

СӨЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Алтын, кюмюш халыладан согулгъан кыумач. 6. Кече жылкы саклаучу. 10. Голден полге кыона айланган ариу кыумурсха. 11. Таулу кыыз художник Нюрмагомедова ..... 12. Былай пелиуаннга, аны атына да айтадыла. 16. Кавказ миллетли жашла боладыла асламында быллай. 18. Бузлу тау башы. 19. Чабакгъа таулула алгын алай айтхандыла. Бюгон да барды аллай атлы чабак. 20. Резин саяк кийим. 21. Кыш эрттенде ол чыпынлагъа, тереклеге, ханслагъа да кыонады. 24. Ол дуняма жарар деп, иги иш этиу. 26. Жууукъ, узакъ болмагъан деген магъанада жюрогъен сөз. 27. Учуучу чычхан. 30. Бир затны этерге талпынуу. 33. Учхан жулдуз. 34. Ушконку торлюсю. 35. Хауада учуучу флот. 36. Кызыла омакылыккы жюрютген затла.

тintiучу. 23. Аны ал айы, арт айы да барды рузламада. 25. Жер өлчөмү. 28. Кипагха кырап, таш атып, боллуккыну айтычу. 29. Юй башы. 31. Кыягъанаккы ундургуу. 32. Есомде болады, адамгъа да бек керекди ол.

ГАЗЕТНИ 135-136-чы НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СӨЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

ЭНИНЕ: 3. Сыгын. 6. Ырыскы. 8. Ырахын. 10. Кыан. 12. Аллах. 14. Антау. 16. Нарсана. 18. Чөгюч. 20. Кылыккы. 21. Амин. 22. Чола. 23. Керим. 25. Талкы. 26. Дертлик. 28. Шабат. 30. Марал. 32. Кыыл. 34. Арбачы. 35. Атташе. 36. Хайыр.

ЭРИСИНЕ: 1. Кырык. 2. Жыйын. 4. Урал. 5. Сыра. 7. Сван. 9. Анна. 11. Асса. 13. Хажирет. 14. Антоним. 15. Гёжеф. 17. Жылкы. 19. Чам. 20. Кыат. 24. Атлы. 26. Дача. 27. Карт. 29. Айва. 31. Ахшы. 32. Кырал. 33. Латын.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Ж.Ж.

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МОКЪАЛАНЫ Зухура (бөлүмнө редактору),
ТИКАЛАНЫ Фатима (бөлүмнө редактору).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликтерин кыруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кырал комитетини компьютер службасы хазыр этилгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин аты проспекти, 33

Номерге графикте кере 19.00 сагъатта кыол салынады. 20.00 сагъатта кыол салынганда.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Текуланы Хауа - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 4-чю бетле),
Тетпеланы Залина - (9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 954
Багъасы 15 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru

Ыйыккыгъа гороскоп

29 июльдан 5 августха дери

КЪОЧХАР. Бу ыйыкда сиз битеу фахмугъузну, хунеригизни кёрюгъюзгө хазырсыз. Кыатыгъызда адамлагъа болушлукъ тапдырагъыз, артада чогъож боллукъ туйюлсюз. Сатыу-алыу ишле да ахшыдыла бу кюнде сизге.

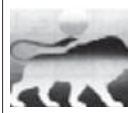
ТАНА. Бусагъатда юйюгъюзде ишлесегиз игиди: тизгин жыйыгъыз, жангы мебель сатып алып, аны жерине орнатыгъыз. Былагъа ушагъан жумушла сизни бек кыуандырлыккыдыла, жетишили да боллуккыдула.

ЭГИЗЛЕ. Бу кюлени жолоучулуккада оздурлуккысуз. Ол кеси да ишигиз бла байламлы боллуккыду. Аслам адам бла тубеширге тюшерикди. Битеу сагышларыгъызны ачык айтып бармагъыз, артада сокуранырсыз.

АЙЫРЫЧАБАКЪ. Сиз терк байыккылануу жолларын излеп кюрешесиз. Юйюр жарсыларын тап жанына бурургъа кюрешгенле ол муратларына жеталлыккыдыла. Сабийлеригиз бла адеп-кылыккыны юсюнден ушакла бардырыгъыз.

АСЛАН. Бусагъатда жашауугъызда торлениуле болургъа боллуккыдула. Шендо болмагъанча кыарулуусуз. Алай бираз жунчугъанлай, аны сылтаун анылап, кетериге кюрешигиз. Ыйыккы ортасында ишлеригиз сиз суйгенча боллуккыдула.

КЪЫЗ. Нек эсе да чамланып, ачууланып турасыз, кесигизни кыаруугъызгъа да артык ийнанмайсыз. Кыоншуларыгъызны, жуууккыларыгъызны жетишилери не уа не жаны бла да себеплик этерге кюреширкисиз.

БАЗМАН. Кёлюгъюз кётюрюлюпю, кыуанч сезимле жюрегигизни бийлепдиле. Ырыскы бла байламлы соруула уа бираз жарсытадыла, алай жууук адамларыгъызны болушлуккылары ол жаны бла жетишимге келтирликдиле.

АКЪЫРАП. Умтуларыгъызны ала бла бирге уа ишигизни да алышындыргыра излериксиз. Биргегизге урунган адамланы жетишилери ачык жюрекден кыуаналлыккысыз. Саулугъуз бла байламлы жарсылуаны уа кетералмагъансыз.

МАРАУЧУ. Юйюропоз бла байламлы жумушланы тамамлап айланырыккысыз. Сабийлеригизге сакъ болугъуз, ызларындан кырагъанлай туругъуз. Тенглеригиз сизге алгынча эс бурмагъанлары не бла байламлы болганын сагыш этигиз.

ТЕКЕМОЙЮЗ. Ахча бла байламлы жарсылуларыгъызны башхаладан кёресиз. Ол тюз туйюлдо. Кесигиз аны санай, кыората да билирге керексиз. Жууук адамларыгъыз кёлюгъюзге тийгендиле, алай ала сизден кечгинлик тилерге алыкка хазыр туйюлдоле.

СУУКЪЫЙ. Сакъ болугъуз, кесигизни кыолда тутугъуз. Ишигизде киши бла сөз болмай, ыйыккы ахырына ырахат халда жетерге кюрешигиз. Бусагъатда чыккыан аныламау- луккыла теренден-теренге кетип барлыккыдыла деген кыорккуу чыгылды.

ЧАБАКЪЛА. Бусагъатда энчи сизге келишген алапат багыу амал тапхансыз. Аны бла жаныгъызны, жюрегигизни, саныгъызны да шошайтыргыра кюреширкисиз. Баям, ол амал кёлюгъюзно тынчайтырыккыды.